

Говор првог замјеника високог представника Доналда Хејса на конференцији “Од транзиције до развоја – Глобализација и политичка економија развоја у земљама у транзицији”

Даме и господо,

Овај скуп је од посебног значаја зато што сте ви – барем бисте требали бити – међу идејним вођама будућег економског развоја ове земље. Ви сте стручњаци, и на вама је да помогнете у стварању интелектуалног потенцијала за економски развој Босне и Херцеговине, како би сваки просјечан грађанин могао схватити и разумјети тај развој. Тренутно у том дијелу постоји празнина и ви вашим гласовима морате испунити ту празнину.

Ви сте људи коју могу – и требају – дати неки смисао економском хаосу који карактерише транзицију – приватизација, инвестиције, извоз/увоз и нова радна мјеста – ви можете објаснити шта треба да се деси и како грађани ове земље треба да реагују на напоре које влада улаже у реформе.

Увјерен сам да један од највећих изазова са којима се данас суочавају власти Босне и Херцеговине није само руковођење и убрзање процеса реформи, како би БиХ и њени грађани осјетили користи европских интеграција и глобализације – прави изазов је потреба да се овај процес *објасни*, и да се објасни шта се то мора урадити како би се унаприједио процес реформи.

Нажалост, нити влада нити стручњаци ове земље до данас нису успјели на ефикасан начин саопштити и пренијети јавности праву истину о периоду транзиције.

Европа има читаву деценију искуства у транзицији, и свима нама који смо учествовали у том процесу је потпуно јасно да је то процес који захтијева много више од измјене прописа и закона – потребно је промијенити начин размишљања. Упитајте своје колеге из Чешке Републике, Мађарске или Пољске, и они ће вам сигурно рећи да права транзиција није почела са првом приватизацијом, нити са првим усвојеним законом о слободном тржишту – транзиција је уистину почела када су грађани у потпуности схватили шта је потребно за успјешно пословање, када су грађани у цјелости схватили шта предузећа морају урадити да би постала успјешна.

У динамичном пословном окружењу у било којој земљи на свијету, предуслови за пословни успјех су исти: а) потреба за производом или услугама високе квалитете, б) задовољство потрошача и ц) високо квалификована и мотивисана радна снага.

Али често је потребно времена да би људи схватили ову једноставну поруку.

Оснивање функције Специјалног ревизора у сарадњи са органима власти на свим нивоима у овој земљи један је од корака учињен како би се помогло јавним предузећима да пређу на концепт и начин размишљања који је својствен транзицији. Потпуно је јасно да су извјештаји Специјалног ревизора о јавним предузећима открили праксу управљања овим предузећима у којој нису задовољени раније наведени основни предуслови. Јавна предузећа у БиХ не испоручују производе високог квалитета својим потрошачима по конкурентним цијенама. Ако не вјерујете да је то тачно питајте потрошаче, питајте оне који инвестирају у ову земљу. Ревизорски извјештаји су открили праксу управљања предузећима у којој тендерске процедуре фаворизирају привилеговане инсајдере умјесто потрошача, праксу у којој руководиоци дјелују без адекватног надзора или контроле, у којој је књиговодство у најмању руку нејасно, и у којој су менаџмент и администрација неефикасни и служе властитим циљевима.

Ово није проблем Балкана; ради се о истом социјалистичком наслеђу са којим су се морали борити реформисти у другим централно-европским земљама у периоду транзиције.

И они се успјешно боре са овим проблемом. Због тога су они на добром путу ка европским интеграцијама

Конкурентна предузећа ће помоћи Босни и Херцеговини да уђе у Европу и у глобалне економске токове. Али да би била конкурентна, предузећа морају имати ефикасну управу. То значи да чланови одбора и директори морају обављати своје задатке на адекватан начин, како би успоставили и одржали потребну унутрашњу контролу. То је од посебног значаја када се ради о питањима као што су набавка, склапање уговора, прикупљање прихода, расподјела профита и развој/испуњење рационалних пословних планова. Директори и менаџери морају схватити да полажу одговорност дионичарима и потрошачима када се ради о приватним предузећима, те да су одговорни владама и грађанима (као власницима и потрошачима истовремено) у случају јавних предузећа. Управа предузећа такођер мора увидјети да у потпуности одговара за активности и однос предузећа према својим радницима. Ово је посебно значајно у БиХ, земљи у којој јако велики број предузећа не могу исплаћивати редовна примања својим радницима. Стари приступ према јавним предузећима, као да се ради о политичким велепосједима у које се политика стално уплиће, једноставно више није могућ. Такав приступ може само одмоћи овим предузећима, док се боре да се прилагоде конкурентном глобалном економском окружењу.

Све ревизије проведене у Електропривредама, Водопривредама, заводима за запошљавање и предузећима са телекомуникације су показале да модерна култура руковођења и поштивање интереса и права грађана још нису заживјели. На примјер, ако се Управни одбор састаје само четири пута годишње, а дневни ред није везан за будућност, као што је то случај у једном од телеком предузећа, како Управни одбор може надзирати менаџмент или доносити озбиљне стратешке одлуке? Укратко, како они могу обављати своју дужност? Да ли је у најбољем интересу предузећа

или јавности да интерни ревизор буде плаћен да не истражује пословање предузећа нити препоручује побољшања?

Зашто уопће потенцирам ово питање? Зато што грађани БиХ могу остварити солидну економску будућност за ову земљу, али само ако они који имају контролу над њиховом економијом, а то су политичари и виши руководиоци временом науче лекцију о глобалном тржишту. Међутим, ако наставе да послују као и обично, то ће значити наставак миграције, наставак стагнације и наставак смањења броја радних мјеста.

Желим јасно ставити на знање: ни ја нити остатак међународне заједнице нећемо унијети ову промјену за вас. Ако ће доћи до промјене, онда промјену морају извршити грађани Босне и Херцеговине и њихови лидери.

Већина ваших сусједа се већ морала суочити са истим избором. Они су били у истој позицији као и ви. Можда су они могли захтијевати динамичнији корак ка реформи. Можда су тамо гласови грађана били снажнији или је било више лобирајућих и потрошачких група. Зато је овај састанак тако важан. Ви можете и требате имати важан глас у овом друштву. Ја апелујем на вас да ставите тај глас у службу ваших грађана и будућности ове земље и подржите неопходне и практичне економске реформе.

Апелујем на вас да објасните грађанима ове земље зашто се њиховим јавним предузећима мора управљати у складу са највишим стандардима и зашто приватни сектор мора бити унапријеђен и проширен.

Циљ је да се створи пословно окружење у којем ће се предузећима управљати на транспарентан, поштен и ефикасан начин, а у корист радника и потрошача и у корист БиХ у цјелини.

Предузећа којим се управља на бољи начин ће остварити више прихода, а то значи већи приход од пореза, који ће заузврат омогућити органима власти да пруже боље јавне услуге као што су образовање, здравствена брига, пензије и јавни превоз.

Осим тога, нема разлога зашто се државним и ентитетским владама, кантонима и општинама не би управљало по истим управљачким принципима. Заиста постоје сви могући разлози зашто би се њима *требало* управљати на исти начин.

Промјена уобичајеног начина размишљања ће значајно повећати могућност промјене у неприхватљивој стварности. Током деценија грађани су се навикли да је влада укључена у сваки аспект живота. Влада је покушавала да уради све и на крају се то показало као неодрживо.

У слободној тржишној економији мање учешћа владе је боље. Мање државних службеника са бољом платом и модерним образовањем може урадити бољи посао, а резултат ће бити земља којом се управља на бољи начин и која својим грађанима обезбјеђује бољи живот.

Дозволите да разјасним: међународна заједница то не може постићи. Грађани БиХ и њихови лидери ће то урадити ако омогуће да земља прихвати промјену у начину на који јавност размишља. Али сви ви, новинари, политичари и професионални економисти, требате одиграти кључну улогу да бисте омогућили ту промјену. Сјетите се шта је једном рекао један играч бејзбола у УСА: “када дођете до рачвања на путу, морате се одлучити којим ћете путем кренути.” Ја у потпуности вјерујем да ћете ви прихватити овај изазов и да ће ова земља успјети. И сувише сте способни да не успијете.

Хвала